

Helyzetrajz: Csantavér lakossága túlnyomórésztben nincstelen, vagy kevés földdel rendelkező földművesség. Itt az orvos sok pénzre nem számíthatott. Nem is számított. Abban a világban a szegény, ha megbetegedett, »vagy elpusztult orvosi segítség nélkül, vagy a gyógyítás költségeiben ment tönkre.« Az új orvos faluba érkezésével és letelepedésével sokban megváltozik az idézett helyzetkép. Az író nem dicserő szavakat fogalmaz, hanem beszélteti az egykori betegeket, akiket dr. Bikar meggyógyított. Olyan történetek ezek, melyekből kitűnik az orvos és az ember magatartása. Nem megszépített hősi cselekedetek ezek, hanem az orvos és a beteg egymásra tártulmányának mozzanatai a betegség elleni küzdelemben. Megtörtént eseteket olvashat az olvasó. Ezzel válik minden írói megállapítás hitelessé.

Jellemrajz: az apa községi jegyző, tehát a rezsím embere. A fia orvos lett; szabadgondolkodású, humanista, filozófikus lelkiállat, elmélyült gondolkodó, bizakodó élet-szemléletű, az igazságot szerető egyéniség. Sok jó barátja van és mindenki ismeri. Ő legjobban a betegeit ismeri, több százat névről és az öröklött betegségekről. Időben túl közel állnak a történések, mégis az író körültekintő válogatással jellemrajzi állításait is példákkal igazolja.

Külön foglalkozik dr. Bikar világszemléletével. »... Mindig a leg-haladóbb áramlatokat követte.« Né-

hány példát ennek igazolására fel is sorol. Ez esetben azonban a példák is általánosítások. Közvetlenebb és élethűbb lehetett volna ez a rész, ha az író elmondja, miként is tevékenykedett dr. Bikar a žedníki Preporod egyesületben a telepés és az őslakosság testvéri egymás mellett élése érdekében. Ugyancsak jellegzetes mozzanatnak tekinthető, amikor a háború viharában a csantavérek az orvosukért, majd az orvos a csantavérekért állt ki. Ebben a részben éppen azok az életképek hiányoznak, melyek az előbbi részben hitelessé teszik az életrajzot. Persze kétséget nem támaszt az olvasóban a néhány konkrét eset elmaradása, de szembeötöl, hogy a szerző itt eltért a jó feldolgozási módszertől. Milyen élethű leírás az például, amikor elmondja, hogy dr. Bikar mennyire félt a vihártól, vilámlástól, de ennél a rettegésnél erősebb volt a hivatástudata, és elment a beteghez viharban is.

Nyugdíjaztatásának kérése, a kérvény visszavonása, majd ismét munkába állása hitelessé teszi azt, hogy dr. Milan Bikar bekövetkezett haláláig töretlen maradt és hivatásában helyt állt.

Végigolvasva ezt az életrajzot, felvetődik a kérdés: Vajon észrevette-e Burkus Valéria, hogy írásában lerakta egy életregény alappilléreit? A valóság átlényegülésével nemcsak a főszereplőt, hanem környezetének szereplőit is maradandóan megformálta.

URBÁN IÁNOS

MÉG EGY HAJÓ ÁTKELT...

KAROLJ SIRMAI: Vizija tišine.
Matica srpska, Novi Sad, 1972.

A népek és nemzetiségek közötti kétirányú közlekedés az irodalom síkján címmel az Üzenet ez évi első

számában Juhász Géza elgondolkozott információkat közölt arról, hány művet fordítottak le hazánkban a

jugoszláv népek irodalmából magyarra, szlovákra, románra és ruszra, s hányat az említett négy nemzetiség íróinak alkotásai közül szerb, horvát, szlovén és macedón nyelvre. Bár áttekintését bizakodással zárta, azt sem hallgatta el, hogy két és fél évtized alatt, 1945-től 1970-ig, »a jugoszláviai magyar íróknak összesen 308 könyve jelent meg eredetiben, s ebből a jugoszláv olvasóközönség mindössze 31-et ismerhetett meg, tehát minden tizediket.« Különösen elgondolkoztató, hogy amíg az első tizenkét évben minden ötödik, addig az azt követő tizenhárom évben csak minden tizennegyedik könyvünkről szerezhett tudomást a jugoszláv irodalmi közvélemény. A visszaesés tehát az utóbbi évtizedben következett be, ami »gyakorlatilag azt jelenti, hogy a jugoszláv könyvkiadás nem tartott lépést az alkotó lendület sohasem tapasztalt magyarányú föllendülésével a nemzetiségi irodalmakban, sem az esztétikai értékek kétségtelen gyarapodásával.« Pedig a nemzetiségi irodalmak, így a vajdasági magyar irodalom számára is létfontosságú azoknak a hajóknak az útra indítása, amelyekről Juhász Géza egy másik fölmérésében (*Sokasodó hajók a féltértesülés óceánjain*. Híd, 1972. 6.) beszélt. Ebben az írásában azt tette szóvá, hogy a jugoszláv olvasók, még a szakmabeliek sem ismerik úgy a magyar irodalom kiemelkedő alkotóit, mint ahogyan Magyarországon Miroslav Krležát, Ivo Andrićot vagy Ivan Goran Kovačićot ismerik.

A vizen tehát, amelyet pataknak hihetünk, ha a térbeli közelségre gondolunk, de tengernek válhatunk, ha az eddigi átkelések nehézségeit ismerjük, új hajók megjelenését várjuk. Mert nem kétséges: az átkelés létérdekünk. Németh László, Illyés Gyula, Déry Tibor, Weöres Sándor, Nagy László, Juhász Ferenc, Pilinszky János hajója — hogy csak azokat említsük, akiknek a neve Juhász hiánylistáján szerepel — bizonyára teljesen rakományal érkezhetsz, s amit hoz, rólunk szóló üzenet is tartalmaz, de a mi életünkről igazán hitelesen csak mi beszélhetünk, s hogy ezeket a jugoszláv olvasó is megismerje, nekünk fontosabb, mint annak a klasszikusnak,

aki határainkon túl él. Mert közös dolgaink még teljesebb fedezetet nyerne azáltal, ha mondanivalónk műalkotásként is érdemesnek bizonyul a figyelemre.

Hogy ez a figyelem nem elég intenzív, arról régebben is, mostanában is elég sok szó esett, bár bizonyára nem volnánk egyöntetűek abban, hogy — ha sor kerülne rá — mely hajókat indíthatnánk útra jó reményekkel és határozottan. Ha megszavaztatnánk az írókat, kritikusokat, féltő, hogy jó részük mást választana. Én — nem tagadom — legtöbbit egy jól szerkesztett esszé-kötettől remélnék, de tudom, hogy egy idegen nyelv közegében, ahol alig vagy egyáltalán nem ismerik a műveket, amelyekről a tanulmányok szólnak, az esszék értékéből sem fogható minden, ami fontos. Ezért magam is járhatóbbnak tartom a szépirodalmi munkák átültetésének útját.

Most, hogy szavazás nélkül ugyan, de ismét fordítóra talált egy vajdasági magyar könyv, a választás egyszerre meggyőz és örömmel tölt el. Akárhonnan nézem is, Szirmai Károly kiszemelése mindenképpen szerencsés vállalkozás. Szerencsés azért, mert talán ő az egyetlen, akinek tiszteletében csaknem mindannyian megegyezünk. Az avantgarde hívei éppúgy magukénak vallják, mint a realizmus képviselői, egykori munkatársai éppúgy, mint azok, akik ősuiket tisztelik benne. Róla igazán nem mondható, hogy földhözragadt, és az sem, hogy kitért a közösségi szerep vállalásának parancsai elől. Művészi igényesség és irodalomszervezői felelősség nála sohasem került konfliktusba.

Igaz, hogy novelláinak a Matica srpska gondozásában megjelent válogatott kötetében is akad olyan, amelyben az idítékok szociológiai, tárgyi mozzanatai úgy átlényegülnek, hogy az itt és a most jegyei nehezen fedezhetők föl. Am aki a lényegre figyel, a víziók természetére, az a drámai lüktetésben az a lacsony ég alól kitörni akaró magányos ember sorspéldázó lírájára ismerhet. Joggal tekintik tehát őt előlődjünknek azok, akik a tenger mediterrán ege alá a vajdasági eseménytelenség miatt viszik figuráikat. És

joggal tekintik magukénak öt azok is, akik benne a Szentekyvel elkezdett munka, a nemzetiségi lét magasrendű képviselőjének példáját tisztelik. Igazán azok értik, akik a novellistában és az irodalomszervezőben ugyanazt a szellemet: a színvonal, a felelőség erős gyökerű és nagy távlatú szellemét szeretik.

Ezt a kettős kötődésű, de egylényegű író-t hozza az olvasó elé okosan tájékoztató előszavában Bori Imre, hangsúlyozván, hogy Szirmai Károly izig-nyérig lírikus, aki úgy is mint alkotó és úgy is mint szerző a jugoszláviai magyar irodalom legjelentősebb egyéniségeinek egyike.

Varga József, aki gondos fordításával máris sokat tett irodalmunk megismertetése érdekében, ha filo-

lógiai aprólékosággal talán nem is ismerte Szirmai máig ható jelentőségét, írásainak lírai hangoltságát, a bennük lüktető drámaiságot, a víziókat feszes, ruganyos stílussal fölidéző előadás férfias erejét, tehát a szellemet jól méretezte és közvetítette. Az expresszív sűrítéseket, szimbolikát — akár az eredeti — ő is mindig a próza szilárd medrében tudja tartani, a hangulatok nem válnak ködszerűvé, a mögöttük rejlő súly és a merész fordulatok ellenére is folyamatos érvelés végig érzékelhető. S ha ezt a hajót a délszláv nyelvterület kikötőiben őszinte érdeklődés fogadja, azért nemcsak a kiadónak, hanem a fordítónak is hálaival tartozunk.

BARNA GÁBOR

A RÉGMŰLT VILÁG PILLANATKÉPEI

IVAN PANČIĆ: *Natpivavanja*.

Osvit, Subotica, 1972.

Ivan Pančić költői pályafutásának újabb szakasza, fordulópontja állt be a *Natpivavanja* című verseskötet megjelenésével. Korábban a korszerű lírai áramlatok, rövid életű irányzatok követője volt, s majd két évtizedes költői tevékenykedés során, akárcsak kortársai, sokat kísérletezett. A költőkre oly nagyon jellemző alkotói megtorpanásokat követő „lendületes újakezdés” lírai hevületében elkövetett túllapásoktól, a verseselés „rejtjeles” kifejezőmódjától ő sem volt mentes, s így az olvasók, ízlésük, erkölcsi felfogásuk, világnézetük, türelmük és a költészetrel szemben támasztott igényeik alapján figyelemre méltatták, egykedvűen tudomásul vették, vagy elmarasztalták költészetét.

Legújabb verseskötetére már kevésbé vonatkoztatható a mindenkori kísérletezéssel együttjáró szélsőséges nekibuzdulás, hiszen a *Natpivavanja* egy olyan tudatos erőfeszítés terméke, amely arra irányult, hogy az olvasónak a »kiegyensúlyozottság« hangulatába burkolva nyújtsa át érett alkotói gesztussal a költészet ősi talaján, a néplelekben virágzó gazdag élményanyagot.

A költő a csüggedés, a szenvedés, a tudat szintje alatt végbemenő ösztönös lázadásnak a múltból átmentett pillanatképeit örökíti meg és vetíti a jelenbe mintegy emlékeztetésként és figyelmeztetőül, hogy ezen a tájon, a valamikori szabaddai pusztaságon, nagyapáink, dédapáink görnyedve, verejtékezve varázsolták